

ZA JOSEFEM LADISLAVEM PÍČEM

100. výročí úmrtí zakladatele moderní české archeologie

Michal Lutovský

Obr. 1. J. L. Píč na konci 80. let 19. století

„...a jestli jsem jako historik vyškolený v luštění nejzáhadnějších otázek rakouského dějepisu se odhodlal vniknouti do tajností vědy a metody archaeologické, jestli jsem se proryl tím naším královstvem a prostudoval musea téměř celé Evropy, učinil jsem tak zajisté jen proto, abych jako historik k svědectví historickému vyvolal ty, kdož vlast naši někdy obývali, abych mluvícími učinil ty, kdož zdánlivě umlkli navždy. Netušil jsem, že to bude práce obrovská, ale co energie a obětavost lidská a nadšení vykonati může, učinil jsem svědomitě, a pevnou rukou uvádím na jeviště dějin nové a přímé svědky, abych řečí srozumitelnou tlumočil němou jejich mluvu. Těm pak, kdo přátelsky po boku mi stáli, kdo o práci se dělili se mnou, vřele tisknu pravici; podobní legionářům římským půl vítězství dobyli jsme rýčem, druhou polovici zbraní ducha.“

J. L. Píč, 1901 (z předmluvy
k 1. svazku II. dílu
Starožitností země České)

Archeologie je v Čechách poměrně mladým vědním oborem, nestává se proto zatím často, aby si naše odborná obec mohla připomenout nejkulatější z možných badatelských jubileí. Jistě však nejen z toho důvodu přitáhlo výraznou pozornost loňské výročí tragického skonu Josefa Ladislava Píče; vždyť bez jakékoli nadsázky jde o jednoho z nejvýznamnějších českých archeologů všech dob, jednoho ze zakladatelů moderní české archeologie a – což je možná ještě podstatnější – iniciátora její proměny v historickou vědu o pravěku, v prehistorii. Dne 19. prosince 2011 uplynulo sto let od chvíle, kdy vzdal svůj životní boj a zvolil dobrovolný odchod z tohoto světa. Přestože byla v odborném tisku v souvislosti s tímto výročím zhodnocena Píčova úloha z řady různých pohledů,¹ nemělo by stručné připomenutí významu velikána české archeologie chybět ani na stránkách „Archeologie ve středních Čechách“ – koneckonců jedno ze stěžejních Píčových děl s obdobným názvem stálo jako inspirační zdroj u zrodu tohoto periodika, a nikoli náhodou se tak Píčova podobizna objevila na obálce jeho prvního čísla.²

¹ Především je třeba uvést několik zásadních studií Karla Sklenáře: *Píč – Niederle – Buchtela: zápas o českou archeologii na přelomu 19. a 20. století* (Praehistorica 31, tisku); *Josef Ladislav Píč jako redaktor Památek archeologických* (Památky archeologické 102/2011, s. 5–20); *Josef Ladislav Píč ve Společnosti přátel starožitností českých* (Časopis Společnosti přátel starožitností 119/2011, s. 232–244); *Archeolog Josef Ladislav Píč jako muzejník v Národním muzeu* (Časopis Národního muzea, v tisku). Ondřej Chvojka a Jan Michálek v úvodu své souhrnné publikace Píčových výzkumů na jihočeských pravěkých mohylnicích stručně připomněli jeho význam i na tomto poli (*Josef Ladislav Píč a jeho archeologické výzkumy v jižních Čechách*. In: Fontes archaeologici Pragenses 35, s. 8–9). Stručným úvodem pak doprovodila jedno z čísel Časopisu Národního muzea i Petra Belaňová (J. L. Píč – archeolog a muzeolog. Úvodní slovo o prvním kustodovi prehistorického oddělení Národního muzea v Praze, Časopis Národního muzea 180/2011, č. 3–4, s. 3–6).

² Zdrojem informací pro následující řádky byly především práce Jana Kryštůfka a Jana Waňka (*Píčův poslední odkaz*. Praha 1914), Jiřího Neustupného (*Josef Ladislav Píč, slovanský dějepisec, budovatel pravěkých sbírek Národního muzea a objevitel pravěkých dějin Čech*, Časopis Národního muzea 116/1947, s. 1–12), Rudolfa Turka (*Josef Ladislav Píč, Český časopis historický 48–9/1947–8*, s. 252–257; *Půl století bez Josefa Ladislava Píče*, Časopis Národního muzea 131, s. 49–52) a Karla Sklenáře (*Učenci a pohané*. Praha 1974, zvl. s. 290–334; *Družina profesora Píče. Národní muzeum a zlatý věk neprofesionální archeologie v Čechách*, Sborník Národního muzea v Praze, A-Historie 47/1993; *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů*. Praha 2005, s. 438–440).

Z větrného mlýna za gymnaziální katedru i na univerzitu

Píčov životní příběh začíná jako spousta tak trochu barvotiskových příběhů 19. století, příběhů o chlapcích z nuzných poměrů, kteří se stali váženými učenici či umělci. Banalita těchto příběhů je ale jen zdánlivá, odříkání a píle dosahovaly obvykle rozměrů, které si asi jen málokdo z nás dovede dnes představit. A tak můžeme začít tím, že Josef Píč se narodil 19. ledna 1847 pod doškovou střechou chalupy větrného mlýnaře ve Mšeně u Mělníka, studoval nejdříve na německém gymnáziu v České Lípě a nepříliš kvalitní základy pak horko těžko doháněl na Akademickém gymnáziu v Praze, od studia stále odtahován veřejným děním spojeným s oživením českého politického života v šedesátých letech 19. století. Nadšení pro českou i slovanskou věc ho přivedlo k univerzitnímu studiu historie, kterému se věnoval už o poznání úspěšněji. Stal se historikem slovanských a rakouských dějin a středoškolským profesorem dějepisu, nejprve na gymnáziu v Mladé Boleslavi, v roce 1881 pak natrvalo zakotvil za katedrou gymnázia v dnešní Resslově ulici v Praze. Píčova vědecká práce na poli historického bádání došla roku 1883 uznání v podobě docentury rakouských a slovanských dějin na pražské univerzitě, doma i v zahraničí vycházejí jeho práce věnované dějinám Slováků, balkánských Slovanů a Rumunů i první díl „Dějin národa ruského“. Slovanské dějiny přednáší ostatně na Karlově univerzitě ještě na počátku 20. století a v roce 1905 je pro tento obor jmenován mimořádným profesorem. Zaníceným slavjanofilem ale i bojovným českým vlastencem zůstal po celý život, vymezoval se proti Maďarům i Němcům, ostře, ale vždycky v mezích vědecké polemiky, s řadou maďarských i německých historiků přitom udržoval přátelské osobní kontakty.

Píč se chtěl samozřejmě věnovat i dějinám českých Slovanů, snil o velkém díle o slovanské kultuře raného středověku – tady se už ale nehodlal spokojit s tolikrát převyprávěným klasickým pramenným fondem, chtěl k výkladu použít i do té doby (a vlastně ještě dlouho poté) dějepisci nevyužívané archeologické nálezy. Ani těch ale nebylo zatím mnoho, chyběl jim systém, navíc pojetí české archeologie v osmdesátých letech 19. století, kdy se Píč o archeologii začal intenzivně zajímat, jeho plánům nemohlo vyhovovat. Už skončila éra romantické archeologie, která se sice také pokoušela na základě vykopaných předmětů líčit dávné události, nedovedla s nimi ovšem ještě pracovat jako s vědeckými prameny. Po romantických tak v sedmdesátých letech nastoupila éra striktního archeologického pozitivismu, která sice zaměřila primární pozornost na artefakty, u nich to ale zároveň většinou skončilo. Zvážit, změřit, spočítat... Píč chtěl ale víc, chtěl na jejich základě poznávat lidské dějiny, interpretovat staré nádoby, nástroje, ale i mohyly a hradiště a použít je jako historický pramen. Boj o nové pojetí české archeologie začal.

Historik a archeologie

Píč se postupně stává významným členem Archeologického sboru Národního muzea (tehdy Musea království Českého), jediné soudobé archeologické instituce v Čechách, v roce 1887 se ujímá redakce Památek archeologických, které pak rediguje až do své smrti a které se pod jeho vedením mění ve skutečný vědecký časopis evropského formátu. Rychle prostudoval veškerou dostupnou archeologickou literaturu, domácí i zahraniční. A stejně jako při utváření svého dějepisného díla nezůstal sedět v Čechách a postupně objel snad všechna významnější evropská muzea, kde studoval archeologické nálezy a navázal kontakty s místními archeology. Postupně se mění a upevňuje i Píčovo postavení na domácí půdě – asi

Obr. 2. Píčova expozice Pravěk Čech v Národním muzeu.
Podle P. Belaňové

nejvýrazněji ho posílilo osobní přátelství s architektem Josefem Hlávkou, v rámci jím založené České akademie pro vědu, umění a slovesnost se Píč stává jednatelem Archeologické komise. Hlávka je naopak brzy jmenován předsedou Archeologického sboru Národního muzea, jehož je jednatelem rovněž Píč. Vztah obou mužů i personální propojení institucí upevňuje na čas Píčovo výsadní postavení v české archeologii – v rámci objektivit je ale třeba podotknout, že tuto „personifikaci“ oboru pocítili i názoroví oponenti, pro které kupříkladu zůstaly stránky Památek archeologických na delší dobu nepřístupné. S Píčovým jménem jsou spojeny mnohé nápady stojící v počátcích České akademie – inicioval například vydávání ještě dnes tolik ceněných „Soupisů památek historických a uměleckých království českého.“

Při pokusech o třídění dosavadních archeologických nálezů si Píč uvědomil, že chce-li psát o památkách po starých Slovanech a zapojit je do obrazu dějin, musí je odlišit od nálezů starších, pravěkých – a začít tedy vlastně v hlubinách pravěku, kam skrze svoji původní specializaci nemohl vůbec dohlédnout. První nástin svého systému českého pravěku představil už v tzv. retrospektivní části Jubilejní výstavy v roce 1891, zatím ale jen v malé míře, hlavní úkol ho v tomto směru ještě čekal. Jistě ne náhodou byl v roce 1893 jmenován prvním kustodem (a později ředitelem sbírek) nově vzniklého prehistorického oddělení Národního muzea a postaven před výjimečnou povinností. V právě dokončené muzejní budově na Václavském náměstí byly pro archeologii vyhrazeny tři velké sály, nebylo ale do nich téměř co dát, dosavadní archeologická sbírka se k tomu ani svým složením nehodila. Šlo tak trochu o kabinet kuriozit, velkou část zaujímaly náhodné nálezy snášené do muzea vlasteneckými nadšenci. Bylo tedy třeba získat nejen velké množství kvalitního archeologického materiálu, ale dát mu i systém a řád a vytvořit z něj muzejní expozici, která český pravěk a raný středověk ukáže v moderním, vědeckém světle – jak cizině, tak domácím oponentům i příznivcům, ale především českému národu. Muzeum tehdy požívalo úcty srovnatelné s Národním divadlem a Píč si této pocty i závazku byl jistě dobře vědom.

A tak Josef Ladislav Píč učinil další ze svých zásadních kroků, které ho ještě víc vzdálily od běžné práce historikovy. Rozhodl se zahájit rozsáhlý, plánovitý a také rychlý terénní výzkum především v místech s četnými stopami pravěkého osídlení – tedy hlavně ve středních Čechách, ale záběr byl nakonec ještě širší, přibýly především jihočeské mohyly a rozsáhlá pohřebiště popelnicových polí na severovýchodě Čech. Historik vykročil do terénu.

Vykopat pravěké dějiny

Finanční podporu terénním výzkumům dodala Hlávková akademie, část Píč subvencoval z vlastních zdrojů – žil sám a i když rozhodně nebyl asketa, mohl si podporu svého vědeckého snažení dovolit. Ale podařilo se mu ještě něco – asi (a ve společenských vědách zcela jistě) poprvé můžeme totiž mluvit o týmové práci. Díky svému organizačnímu talentu, ale i veselé a družné povaze shromáždil kolem sebe skupinu spolupracovníků – nadšených amatérů působících na různých místech středních Čech. Poděbradský lékárník Jan Hellich, správce lichtenštejnského panství Radim na Kolínsku Jan Vaněk, ředitel libického cukrovaru Václav Požarecký, ředitel cukrovaru v Zákolanech Jan Felcman a jeho podřízený Václav Schmidt a řada dalších, většinou dobře situovaných pánů – ti všichni pod Píčovým vedením začali doslova vykopávat český pravěk. A sami sebe s jistou nadsázkou označili jako Píčova družina. Bez nich by Píč jistě svých cílů nedosáhl, na druhou stranu jim poskytl podporu a odborné zázemí. Nové, a v této kvalitě v Čechách vůbec první výzkumy nejen, že naplnily výstavní sály Národního muzea v podobě vynikající expozice, ale přinesly české archeologii poznatky, z nichž čerpala celá další desetiletí. V podstatě až někdy tady, v činnosti Píčovy družiny v devadesátých letech 19. století, se samozřejmostí stala vědecká publikace poznatků získaných v terénu. Odborné články Píčovy i jeho přátel plnily stránky Památek archeologických, základní shrnutí „Archeologický výzkum ve středních Čechách“ vyšlo v roce 1893 i knižně. Z mnoha desítek archeologických nalezišť objevených či zkoumaných Píčovou družinou stačí připomenout snad jen ty, které později daly názvy pravěkým kulturám – Knovíz, Bylany u Českého Brodu, Platěnice, k nejslavnějším patří pak germánská pohřebiště u Dobřichova na Kolínsku, na jihu Čech pak mohylníky ve Hvožděanech, Opařanech, Řepči či Sepekově.

Obr. 3. Družina v akci. Vyzvedávání hrobu in situ v Želenicích u Slaného v roce 1892. V popředí stojí J. Felcman s V. Schmidtem, ve světlém klobouku nad Felcmanem J. L. Píč. Podle K. Sklenáře

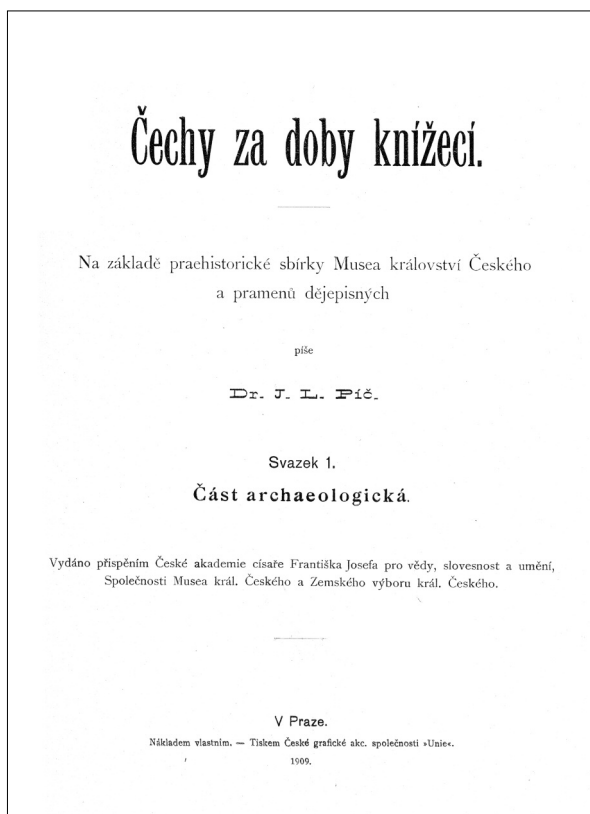
„Starožitnosti“ a spor o pojetí české archeologie

Souběžně s budováním muzejní archeologické expozice, která se na dlouhá léta stala jednou z nejlepších minimálně ve středoevropském měřítku, dozrávala doba k velké syntéze českého pravěku. Píč začal psát svoje stěžejní dílo, „Starožitnosti země České“. Od roku 1899 do roku 1909 vyšlo šest objemných knih, které vlastně poprvé představily pravěké dějiny Čech a pro archeologii znamenaly v zásadě totéž co Palackého dílo pro dějepisce. První díl, „Čechy předhistorické“, byl rozdělen do dvou svazků, z nichž první vyšel v roce 1899 pod názvem „Stopy člověka diluviálního. Pokolení skrčených koster v Čechách“. Píč postupoval chronologicky a začal tedy od nejstaršího období; skvěle sice rozpoznal pravěké kultury, ale celkové vyznění nebylo zrovna šťastné a i z dnešního pohledu jde o nejslabší část celých Starožitností. Píč vždycky upřednostňoval své historicko-etnografické závěry nad svými vynikajícími archeologickými rozbory, což zvláště v případě staršího pravěku muselo nutně vést do slepé uličky. Bohužel to podnítilo i první závažnější útoky oponentů – v tomto případě z velké části opodstatněné, v průběhu doby a s postupným zkvalitňováním Píčova díla až výrazně nespravedlivé.

Píčovo poznání se pochopitelně zdokonalovalo, i tematicky byla mladší období pravěku autorovi bližší a další díly Starožitností se už chyb prvního svazku do jisté míry vyvarovaly. I když byly rovněž napadány, argumenty protivníků už ale ztrácely na síle – další vývoj vědeckého poznání dal v řadě vytykávaných omylů Píčovi za pravdu. Oceňovaný je druhý díl, Čechy na úsvitě dějin, věnovaný především laténské kultuře mladší doby železné; jeden jeho svazek věnoval autor hrobům historických Keltů, zásadní byl pak svazek věnovaný oppidu Stradonice, který jednu z nejvýznamnějších českých archeologických lokalit představil nejen české veřejnosti, ale díky francouzskému vydání i badatelům evropským. To, že ve třetím svazku autor připsal žárové hroby pozdní doby bronzové, doby železné i doby římské Slovanům bylo sice z dnešního pohledu chybné, v tomto směru se ale zapojil do širšího badatelského proudu a i jeho oponenti s ním v zásadě nemohli nesouhlasit.

Tak jak vycházely Starožitnosti, krystalizoval i nesmiřitelný postoj „univerzitní“ a „muzejní“ školy, tedy – zjednodušeně řečeno – přístupu kulturně antropologického a přístupu historického. Tradovaný obraz znesvářených vědeckých táborů jakoby evokoval představu dvou velkých skupin badatelů, tak tomu ale nebylo. Ano, univerzitní škola – to byl Lubor Niederle, téměř o generaci mladší než Píč, antropolog Jindřich Matějka a sběratel a znalec archeologického materiálu Karel Buchtela. A pochopitelně Niederlovi univerzitní posluchači, které mohl tento vynikající vědec ovlivňovat. Opačný tábor, tedy „muzejní“ škola, to byl vlastně jen Píč sám (právě proto – a nikoli pro sílu argumentů – také Píčův před-

časný skon znamenal tak jasné vítězství „univerzitní“ školy). Na univerzitě přednášel novověkou historií a svým studentům nemohl vštěpovat poznatky z pravěkých dějin, jeho archeologičtí přátelé nebyli žádní vědci, navíc na počátku 20. století, v době nejhlubších názorových střetů už byla „družina“ za zenitem. A oponenti dostali vše doslova naservírované – mohli vycházet z Píčova materiálu, skvěle publikovaného, roztríděného, zcela přístupného v nové muzejní expozici. Niederlova a Buchtelova útlá, přesto však zásadní knížka „Rukověť české archeologie“ tak sice dala kulturám staršího českého pravěku posloupnost a řád, který je dodnes kánovem archeologické vědy, bez výsledků Píčovy práce a snažení by ale nikdy vzniknout nemohla. Kdoví, jak by se vyvíjel vztah univerzitního tábora a J. L. Píče, třeba by se mnohé vyjasnilo a přes hloubku příkopů snad i urovnalo na prvním českém archeologickém sjezdu plánovaném na květen 1912. Když Píč navrhoval datum konání sjezdu, netušil, že v té době bude již půl roku po smrti.

Obr. 4. Titulní list posledního vyšlého svazku *Starožitností země České*. Praha 1909

Rukopisy

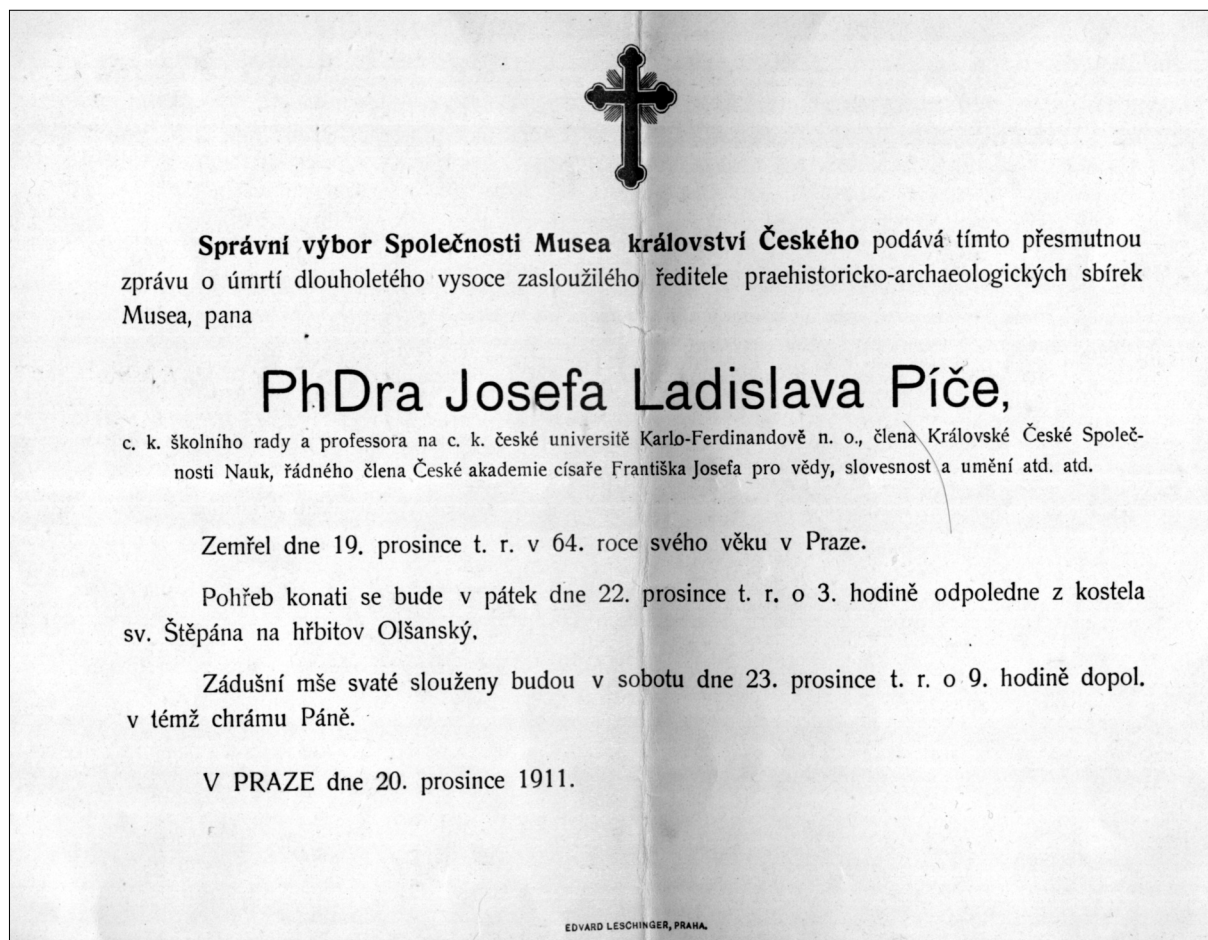
Přes pravěké a protohistorické kultury, „národy“ a „pokolení“ se Píč propracovával k vrcholu celého svého snažení, k závěrečnému, třetímu dílu Starozitností, tedy „Čechám za doby knížecí“. V roce 1909 vyšel první svazek shrnující archeologické nálezy a výsledky výzkumů z českého raného středověku, dílo svou kvalitou snad ještě převyšující zmíněné „keltské“ svazky. I zde se objevily precizní soupisy památek a nálezů, dokonce s udáním místa uložení a s citací základní literatury, soupisy překonané až prací několika dalších generací archeologů. Šlo zatím o část ryze archeologickou, na kterou měl navázat poslední svazek, konečně tedy onen přehled české vzdělanosti, kultury a historie raného středověku, dílo, jehož utváření stálo na začátku Píčova rozhodnutí věnovat se archeologii. A tady do hry vstoupily Rukopisy. Pokolikáté už zasáhly do lidských i badatelských osudů ony podivné archíválie, na jejichž obraně či popření si tříbilo sloh tolik českých vědců, literátů i politiků. Ten zápas byl jednoznačně dobojován až později a psát v roce 1911 o českém raném středověku bez jasného stanoviska k Rukopisům nešlo. Píč se k nim tedy musel a jistě i chtěl vyjádřit. V celém svém díle se jim zatím víceméně vyhýbal, snad jen z některých náznaků a soukromých dopisů vyplývá Píčova víra v jejich středověký původ; koneckonců věřil tomu František Palacký i Píčův učitel Václav Vladivoj Tomek, Píčovi předchůdci v čele Archeologického sboru... Píč se rozhodl jednat a jednou provždy smést pochybnosti, radikální kroky se mu zatím vždycky vyplatily. Starý muž vyrazil do svého posledního boje. Vypůjčil si z muzejní knihovny dva listy Rukopisu královédvorského a odjel s nimi na podzim 1911 do Paříže a Milána, kde je předložil tamějším předním paleografům. Metodicky to samozřejmě nebylo zrovna v pořádku, bez znalosti archivního materiálu českého středověku nemohli ani špičkoví italští a francouzští odborníci poskytnout víc než neutrální a spíše vyhýbavé stanovisko. Píč ovšem nabyl přesvědčení, že má v rukou neochvějný důkaz. 17. prosince otiskla Národní politika jeho článek s všerhajícími titulem: „Rukopis královédvorský před mezinárodním soudem paleografickým skvěle obstál.“ Byl připravený bojovat, jako vždycky s plným nasazením, místo odborné diskuse se ale v tisku rozpoutala nesolidní a zesměšňující kampaň (spor o Rukopisy se v této době podobal spíše politické džungli než vědeckému zápolení). Asi i to by Píč ustál, za ta dlouhá léta zápasů o svoji koncepci pravěku byl na ostré polemiky připravený. Nejhorší rána ale přišla z nečekané strany – z muzea, jediné opory, kterou Píč měl po smrti Josefa Hlávky.

Obr. 5. Josef Ladislav Píč na počátku 20. století

Tragické rozhodnutí

Dne 16. prosince se Píč dozvěděl, že správní výbor muzea odmítl projednat jeho žádost o uveřejnění posudků a zapůjčení části Rukopisů k dalším analýzám. A navíc mu vytkli způsob vypůjčení archiválií jako porušení předpisů. Jemu... Dodnes, v celých dosavadních dějinách Národního muzea není snad přítom člověka, který by pro ně obětoval víc. Snad to bylo tak trochu nedopatření, jistě ne záměr, Píč podal žádost pozdě a výbor její projednání jen byrokraticky přesunul na následující termín, i ta výtka mohla být jen marginálním konstatováním někoho, kdo nedomyslel možné dopady. Na přepracovaného Píče už toho bylo ale moc. Snad až teď si uvědomil, že je sám. Útoky vědců o generaci mladších mu nemohli pomoci odrazit jeho přátelé. Stárnoucí amatéři obětovali sice pro archeologii mnohé, ve sporu s univerzitní vědou postrádali argumentační dovednost, nejzdatnější z nich, Jan Hellich (ač zůstal nadále osobním Píčovým přítelem) se dokonce začal přiklánět na stranu protivníků. Síly, kterých měl Píč vždycky na rozdávání, byly pryč. Byla to muzejní „zrada“, nebo začal pochybovat o Rukopisech, o koncepci svého díla, kdo ví. Nahlédnout do smyslu té tragické události neumíme. Extrovert a veselý, družný muž, který měl tak rád život a plně dovedl užívat jeho radostí, se rozhodl svůj život ukončit. Nebyl to snad úplný myšlenkový zkrat, okamžitý nápad. Vždyť revolver si koupil už den před sebevraždou a ještě než 19. prosince odešel kolem poledne z muzea, stačil se tam rozloučit s přáteli a rozšířit informaci, že na vánoční svátky odjíždí jako obvykle za teplem do Dalmácie. Pak už jen zbývalo dojít domů do nedaleké Sokolské ulice a přiložit browning k pravému spánku...

Obr. 6. Smuteční oznámení (zdroj: Archiv Národního muzea)

Vítěz bere vše

Není pochyb o tom, že Píčovou smrtí v předvánočním čase roku 1911 se uzavřela i jedna zásadní etapa vývoje české archeologie, vítězové mohli tančit. A bohužel „tančili“ – je až s podivem, že ani majestátní smrti nezastavil vítězný hlahol, samozřejmě ve formálně uspokojivé a moderní době odpovídající podobě nekrológů. Ponechme stranou nenávislné výlevy odpůrců pravosti Rukopisů, které je až stydno opakovat. Je ale zarážející, že dehonestující slova o tom, že „Píč nedovedl vpravdě vědecky myslit a vědecky pracovat“ zazněla právě v této souvislosti od muže tak vysokých mravních zásad, jakým byl Lubor Niederle.³ Vědecký spor, zvláště v případě, kdy protagonisté se svým oborem spojují nejen zaměstnání, ale celý život i osobní čest, dokáže vyhloubit opravdu hluboké příkopy. Píč a Niederle dovedli svoji ryze odbornou při příliš daleko – a rozhodně si nedělejme iluze, že Píč jednal se svými názorovými oponenty v rukavičkách. Jeho smrt ale spor definitivně uzavřela, zůstali vítězové a jeden poražený. Představitelé univerzitního tábora začali zaujímat významné posty v Národním muzeu a v české archeologii na dlouhou dobu – a nutno říci, že bohužel – převážily myšlenky vzdálené historizujícímu Píčovu pojetí. V muzeu sešlo z plánovaného odhalení pamětní desky i z pojmenování jednoho z výstavních sálů jako Píčova síň, jménu a dílu J. L. Píče nebyl věnován ani samostatný sborník, ani číslo Památek archeologických.

Poslední cesta

Píčovi přátelé však přesto zmobilizovali síly a prosadili alespoň důstojné místo uložení jeho tělesné schránky. Píčovy ostatky, 22. prosince prozatímně uložené do zápůjční hrobky na Olšanských hřbitovech, byly 19. března 1912 vloženy do vyšehradského Slavína, a to jako třetí v pořadí po Juliu Zeyerovi a Vác-

³ L. Niederle: *Josef Ladislav Píč*, Český časopis historický 18/1912, s. 125–128.

lavu Vladivoji Tomkovi. Ráno kolem deváté hodiny vystoupal na novotou zářící schodiště Slavína Jan Hellich, aby zde pronesl následující řeč:

Draží přátelé!

Byl jsem pověřen čestným úkolem, bych jménem Archaeologického sboru Musea kr. Českého a jménem přátel zesnulého Prof. Dr. Josefa Píče v den jeho jmenin a v den přenesení jeho tělesných ostatků k trvalému odpočinku v Slavíně na posvátném Vyšehradě, k uctění památky jeho pronesl několik slov.

V zesnulém Prof. Dr. Píčovi ztrácí z vás mnohý nejen vřelého a upřímného přítele, ale vždy vzácného a milého společníka, národ náš jednoho z nejzdatnějších synů, Museum kr. Českého nejhorlivějšího ředitele sbírek praehistorických, Archaeologický sbor svého mnohaletého neúnavného jednatele a věda archaeologická na slovo vzalého badatele, učence, průkopníka nových myšlenek, kterého v tom způsobě, jak on dovedl zastávat své úkoly, sotva nahraditi budeme moci.

Poznal jsem Dr. Píče dosti pozdě, teprve v roce 1887, když již byl v Praze, když již byl archaeologem a redaktorem Památek archaeologických, při kterých věrně až do své smrti setrval.

Obíraje se studiem nejstarší historie české, která nedostatkem pramenů jest temnou, hleděl osvětliti ji svědectvím památek v zemi uložených po předních oněch pokolení, oněch národů, kteří zde někdy žili a po sobě se vystřídávali. Jeho první práce odnášejí se do krajiny jeho rodiště a okolí, do Boleslavska a Turnovska, poněvadž se domníval tehdy tam nalézt klíč k českému pravěku.

O jubilejní výstavě r. 1891 vidíme ho v kroužku přátel, který pořádal výstavu retrospektivní. Tam byly snešeny umělecké historické památky i předhistorické ze všech konců naší vlasti v také míře, jako nikdy předtím nebyly viděny, které podaly obraz netušeného bohatství, který vzbuzoval obdiv doma i ciziny. Bohatství toto vnuklo Dr. Píčovi myšlenku systematicky prozkoumat archaeologicky celou vlast.

Mluvě o jubilejní výstavě, nemohu nedoteknouti se známé české chalupy, ku které podnět dal Dr. Píč. Tato chalupa, která teprve v poslední chvíli krátce před otevřením výstavy byla jakoby ze země vydupána, která se jako skromná popelka tulila v zákoutí výstavy, tato chalupa stala se svou myšlenkou svým vzácným originálním obsahem brzo miláčkem návštěvníků, ona stala se hlavní atrakcí výstavy a dodávala nepopíratelně výstavě jinak utraquistické vedle sochy kr. Jiřího, kterou město Poděbrady vystavovalo, českou pečeť a národní ráz.

Po výstavě předměty z chalupy jsou zárodkem ethnografické sbírky Musea kr. Českého a chalupa dala vznik myšlenke k uspořádání po 4 letech velkolepé československé Národopisné výstavy v Praze r. 1895 pořádané.

Po jubilejní výstavě přikročil dr. Píč k soustavnému prozkoumávání Čech v ohledu archaeologickém s energií jemu vrozenou. Vrhł se hlavně do středního Polabí, kde našel kroužek obětavých přátel a pomocníků. Po 3 letech usilovné práce podařilo se mu nahromaditi tolik materiálu, že ho mohl zpracovati v první obsáhlejší práci pod titulem „Archaeologický výzkum ve střed. Čechách“, ve kterém díle jsou obsaženy již v hrubých rysech základy české praehistorie.

Dílo toto bylo od veřejnosti se zájmem přijato, vzbudilo řadu mladších pracovníků a, co nejvíce váží, vzbudilo Dr. Píčovi přátelství a náklonnost největšího mecenáše vědy české presidenta Akademie p. Josefa Hlávky, který od té doby s láskou k němu přilnul a přizeň svou mu až do smrti zachoval. Dr. Píč uměl si vážit přátelství tohoto mecenáše a odvěčoval se mu dobrou radou, takže mnohá dobrá věc, která rukou Hlávkovou byla provedená, vyšla z podnětu Dr. Píče. Takovým způsobem jistě z podnětu jeho povstalo monumentální dílo Hlávkovo „Soupis památek histor. a uměl. v král. českém“, které má za účel inventarisaci všech našich památek, aby mohlo být včas postaráno o jejich záchranu. Dílo vychází v obou zemských jazycích po jednotlivých politických okresích a dosáhlo v českém vydání nad 40 svazků.

S vzácnou obětavostí věnoval se na to Dr. Píč výhradně archaeologickému zkoumání naší vlasti. Po několik let kopal, sbíral a snášel předměty do sbírek Musea kr. Českého, které naplnil tak, že vyplňují 3 obrovské sály musejní a svým obsahem i množstvím vzbuzují úžas nejen doma, ale i ciziny, jsou chloubou našeho národa a mohou se čítatí mezi nejskvělejší sbírky střední Evropy.

Dr. Píč dovedl tyto němé památky po dřevních našich předcích oživovali slovem i písmem, on uměl je tříditi dle stáří, dle kultur, dle vztahu jednotlivých kultur k sobě, dle vztahu k českým dějinám, dle vztahu k jinozemským kulturám, za kterou příčinou konal nákladné cesty po Evropě, procestoval musea celé Evropy vícekrát křížem a navazoval styky se všemi známými odbornými učenci.

Své myšlenky ukládal nejvíce v nespočetných článcích v Památkách archaeologických a na konec v monumentálním svém díle Starožitnosti země České, které dosáhlo objem velkých 5 svazků a šestý díl zůstal bohužel nedokončen předčasnou tragickou smrtí učence. Toto dílo zůstane vždycky stěžejním dílem českého pravěku a třeba v malých podrobnostech se nerovnávalo s náhledy jiných českých učenců, pojišťuje Dr. Píčovi nesmrtelné jméno mezi českými archeology.

Dr. Píč obětoval celý svůj život vědě, svému národu a Museu, které nade vše miloval. Museu učinil také své poslední odkazy. Dr. Píče není více mezi námi, odešel tam, odkud není návratu, ale duch jeho žije a bude žít mezi námi a my uctíme jeho památku nejlépe, když se budeme řídit jeho zářícím příkladem.

Bud' sbohem a spi sladce!⁴

⁴ Zpracováno podle konceptu projevu, uloženého v Polabském muzeu v Poděbradech, fond J. Hellich, inv. č. 14521, karton 39. Za laskavé zprostředkování jeho studia náleží dík Heleně Lipavské.

Místo epilogu

Josef Ladislav Píč byl mužem omylným a na jeho adresu i vůči jeho dílu by se jistě dala shromáždit řada výtek, bezpochyby ale převažují klady nad zápory: z archeologie učinil bytostně historickou vědu, české prehistorii dal řád a systém, vytvořil muzejní archeologickou sbírku, jejíž význam, četnost a kvalitu se podařilo vyvážit až po druhé světové válce, z víceméně vlastivědného časopisu udělal vědecké periodikum evropského formátu. Ještě po více než sto letech jsou Píčovy Starožitnosti v odborné literatuře citovány, a rozhodně ne z formálních důvodů. Díky precizní publikaci výzkumů a nálezů, vynikajícím soupisům lokalit, ale i řadě podnětných myšlenek nadále slouží jako zdroj poznání a inspirace. Je toho dost na to, aby mu čeští archeologové byli vděční.

Dne 19. prosince 2011 se krátce po poledni, přesně sto let od tragického Píčova skonu, sešlo na vyšehradském hřbitově asi sto archeologů a jejich přátel z řad historiků, archivářů, numismatiků a antropologů, aby uctili památku J. L. Píče a vzpomněli jeho odkazu. Pietní shromáždění zorganizovala archeologická stolová společnost Rotunda ve spolupráci s Českou archeologickou společností – Sdružením archeologů Čech, Moravy a Slezska. Moderování akce se ujal autor tohoto článku, o Píčově osobnosti a díle zasvěceně promluvil dr. Karel Sklenář. O patřičnou atmosféru pietního setkání se postaralo dechové hudební těleso se skladbami „Hej, Slované“ a „Čechy krásné, Čechy mé“. K Píčově poctě pak na závěr zazněla i rakousko-uherská hymna. Průběh zdařilé akce jistě nejlépe přiblíží následující fotografie.

Česká archeologická společnost
Sdružení archeologů Čech, Moravy a Slezska
a
stolová společnost Rotunda
si vás dovoluují pozvat
na pietní shromáždění k 100. výročí úmrtí
zakladatele moderní české archeologie

**Josefa Ladislava
Píče
(1847–1911)**

19. prosince 2011 ve 14 hodin na schodišti Slavína
na Vyšehradském hřbitově v Praze

Za Českou archeologickou společností
PhDr. Karel Sklenář, DrSc., v. r.

Za stolovou společnost Rotunda
PhDr. Michal Lutovský, v. r.
PhDr. Ing. Lubor Smejtek, Ph.D., v. r.

**IN DEN SPUREN VON
JOSEF LADISLAV PÍČ**
*Das 100-jährige Jubiläum
von dem Gründer der modernen
tschechischen Archäologie*

Der Beitrag erinnert kurz an die Bedeutung des Gründungswerkes von J. L. Píč (1847–1911). Am 19. Dezember 2011 verließen 100-Jahre von seinem Tod. Der Beitrag informiert gleichzeitig über die Erinnerungsaktion, welche die Tischgesellschaft Rotunde und die Tschechische archäologische Gesellschaft in diesem Tag bei dem Grab von J. L. Píč organisierten.

Obr. 7. Pozvánka na pietní shromáždění konané ve výroční den Píčovy smrti, 19. prosince 2011

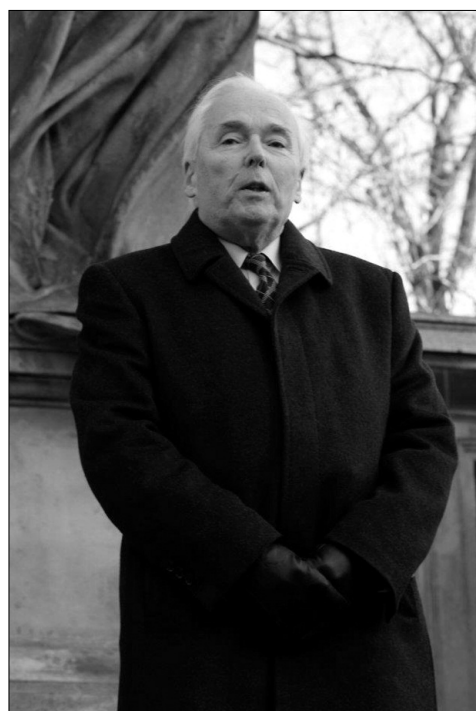
Obr. 8. a 9. Přesně sto let od osudného výstřelu započal na Vyšehradě pietní akt. Za doprovodu hymnické písně „Hej, Slované“ pokládají zástupci stolové společnosti Rotunda, České archeologické společnosti a Archeologického ústavu AV ČR věnce a kytice na úpatí Slavína

Obr. 11. Michal Lutovský vítá jménem společnosti Rotunda české archeology i kolegy z dalších vědních oborů

Obr. 10. O důstojnou atmosféru se postaral početný dechový orchestr

Obr. 12. Karel Sklenář zasvěceně hovoří o osobnosti a díle J. L. Píče

Obr. 13. a 14. Čeští archeologové a jejich přátelé uctili památku J. L. Píče hojnou účastí

Obr. 15. Pietní akt končí. „Vivat česká archeologie, vivat Rotunda, vivat památka profesora Píče!“

Obr. 16. Jste v dobré společnosti, pane profesore (Foto 8, 10, 12 Martin Frouz, 9, 11, 13–16 Petr Juřina)